

Pavao KURTEK

Kretanje radne snage u Koprivnicu

Uvodna razmatranja

Suvremeni procesi urbanizacije snažno su prisutni i u našoj zemlji. Grad više nije izdvojena i na neki način privilegirana aglomeracija. Nema više mitnica na prilazima gradu koje su bile tako tipične za stare Jugoslavije.

Suvremeno naša gradska naselja otvorila su se prema svojoj okolini, šire se sve dalje u okolni prostor. Za mnoge naše gradove, naročito one veće, teško je povući granicu gradskog teritorija. Sve se više i kod nas može govoriti o gradskim regijama ili mikroregijama. S druge strane naši gradovi zapošljavaju više radne snage nego što je grad kao zasebna cjelina može osigurati. Za zaposlene na novim radnim mjestima naših gradova nije bilo moguće osigurati i dovoljno stambenog prostora. Pored ovoga brojni pojedinci koji su se zapošljavali u gradskoj privredi nisu bili, a niti su sada spremni da napuste rodno selo, djedovsku kuću, susjede i navike koje su stekli. Mnogima je nekako više, čini se, odgovarao taj dualistički način života pored svih teškoća koje to nosi. U brojnim zaposlenjima ni zarada nije bila, naročito za nekvalificirane ljude, takva da bi osiguravala sve potrebe.

Nema sumnje da je direktna urbanizacija, tj. neposredno preseljavanje iz sela u gradove, nosila i nosi teškoće i da

su brojni pojedinci tom procesu platili danak.

Psihološke, sociološke i ekonomske teškoće bile su vrlo često neizbježne barem prvih godina, nakon dolaska u grad.

Naprotiv, postepeno privikavanje na drugačije uvjete života, tj. kad se samo za radnog vremena i na prolazu usput boravi u gradu, to olakšava onu konačnu odluku. Ta odluka je naravno društveno poželjna, jer takav urbanizirani doseljenik prestaje biti ono dualističko biće, a postaje pravi pripadnik radničke klase, odnosno urbanog radnog stanovništva.

Kako nije moguće da se sva zaposlena radna snaga u gradu tu i naseli, ili jer se dio radne snage i ne želi uopće ili u dogledno vrijeme preseliti, onda je razumljivo da je moralo doći do fenomena dnevne migracije radne snage.

Ova pojava, po našem mišljenju, bit će to lakša što će se naše selo brže transformirati u modernog proizvođača agrarnih proizvoda, dakako putem kooperacije s velikim agrokombinatima. Čini se da možemo reći da je ovakva transformacija na vidiku, da je ona u mnogim slučajevima već stvarnost. U naseljima gdje već prevladava agrarna robna proizvodnja kooperativnog tipa mijenja se tradicionalno selo, brišu se razlike u standardu i potrebama radnih ljudi sela i grada. Mijenja se, naravno, i svijest takvih proizvođača, a prednosti života u mirnijoj seoskoj sredini su danas očite.

U svjetlu ovakvog budućeg razvoja i problem polutana — radnika — seljaka — zapravo će nestati jer su oni obojica radnici s istim interesima, a dnevna migracija radne snage bit će normalna pojava, što uostalom jeste dijelom već i danas. Svi ovi spomenuti problemi i procesi prisutni su u izvjesnoj mjeri i u Koprivnici, dakako u razmjerima koje može izazvati grad od dva desetak tisuća stanovnika, ali grad s modernom industrijom.

Neka demografska obilježja Koprivnice i struktura radne snage

Područje općine Koprivnica kao cjelina bilježi stalan pad broja stanovnika iako je u posljednje vrijeme taj proces veoma usporen. U razdoblju od 1961. do 1971. god. broj stanovnika opao je za 0,4% nasuprot porastu u SR Hrvatskoj od 6,4%. Važno je istaknuti da je i u ovoj komuni tekao proces dezagrarizacije. U toku jedne decenije broj poljoprivrednog stanovništva opao je od 62,7% na 52,9%, tj. smanjio se za 9,8%. To je značajan broj, ali je ipak manji nego u čitavoj našoj republici, gdje je to iznosilo 11,8%, odnosno broj poljoprivrednog stanovništva između 1961. i 1971. god. smanjio se od 43,9% na 32,1%.

Ove procese pratio je i pad aktivnog stanovništva u poljoprivredi od 66,4% na 59,1%, što znači da je u koprivničkoj komuni povećana prisutnost starijih domaćinstava gotovo nesposobnih za privređivanje. Nastavljanje ovakvih procesa može biti opasno i nepovoljno se odraziti na povećanje poljoprivredne robne proizvodnje.

Ovdje se mora spomenuti i činjenica da (1971. god.) na privremenom radu u inozemstvu boravi 7,3% aktivnog poljoprivrednog stanovništva. Tih 1406 ljudi u najboljoj radnoj dobi, u slučaju njihovog povratka na rad pretežno u poljoprivredu moglo bi dosta značiti u realizaciji suvremenije i modernije poljoprivredne proizvodnje. Među nepovoljna kretanja s gospodarskog stanovništva treba spomenuti opadanje broja onih nešto većih posjeda od 5 do 10 ha. Njihov broj opao je između 1961. god. i 1971. od 28,9% na 24,5%, a broj onih od 0,6 do 3 ha povećao se od 69,8% na 73,1%. Ovo ističemo zbog to-

ga što je poznato da veći posjed predstavlja snažniju gospodarsku jedinicu sposobnu za intenzivniju proizvodnju, naročito ako je kooperativno povezan sa socijalističkim sektorom.

Sam grad Koprivnica ima razumljivo sasama drugačije demografske trendove negoli agrarna okolica. Udio nepoljoprivrednih domaćinstava porastao je u spomenutom razdoblju (1961—1971. god.) od 63,2% na 85,2%, a udio poljoprivrednih domaćinstava u gradu opao je od 13% na 6,8%. Sve je to odraz dezagrarizacije okolice i urbanizacije grada, za koji sada zaista već možemo tvrditi da je definitivno svladao opasnosti dezurbanizacije koje su do nedavno postojale. To je bilo zapravo do pune afirmacije »Podravke«, po mišljenju stručne javnosti, naše najmodernije prehrambene industrije. Važno je istaknuti da je Koprivnica između 1961. i 1971. god. zabilježila najvišu stopu rasta u svom povijesnom razdoblju. U tom desetljeću grad je rastao godišnje po stopi od 3,35% što znači porast za tih deset godina 39,1%, od 11842 broj stanovnika porastao je na 16483. U isto to vrijeme stanovništvo ostalog dijela općine smanjilo se za 9,9%. Na osnovi ovakvih trendova procjenjuje se da će Koprivnica do početka idućeg milenija brojiti 35 do 40000 ljudi. Brojni i vrijedni, te marljivi podravski težaci i školovani stručnjaci pridolaziti će u grad i u njemu nalaziti rad i zadovoljstvo.

Struktura aktivne radne snage u Koprivnici, kako u privrednim tako i neprivrednim djelatnostima, ukazuje na to da se tu radi u velikoj većini o sekundarnom i tercijarnom stanovništvu. Struktura prema aktivnosti je slijedeća:

	Ukupno	Aktivno	Osobe s ličnim prihodima	Izdražavano
Broj	16483	7021	1505	7957
Struktura	100%	42,6%	9,1%	48,3%

(Koprivnica — Urbanistički plan — program, Urbanistički institut SRH, Zagreb, 1972.).

Povoljan je pokazatelj relativno visoko učešće aktivnog stanovništva, tj. onog koje ostvaruje osobni dohodak iz rada, a time ujedno formira sredstva za društvene potrebe.

Pored aktivnog stanovništva grada značajan je broj onih aktivnih stanovnika koji dnevno dolaze iz bliže i šire okolice.

Dnevne migracije u Koprivnicu

Koprivnica kao centar subregionalnog karaktera sve se više svojim dinamičnim razvojem i visokim stopama privrednog rasta približava centrima II reda, tzv. mezoregionalnim središtima, u njoj sve više ljudi nalaze zaposlenje prvenstveno u industriji, ali razumije se i u drugim djelatnostima.

Utjecaj Koprivnice na svoju okolicu sve je značajniji, a očituje se u raznim oblicima. Tu djeluju upravne i društvene službe, prosvjetne i kulturne ustanove, zdravstvo itd. Grad je važan saobraćajni i trgovački centar. Sve to privlači interes velikog broja ljudi iz bliže i šire okolice i oni dolaze dnevno, tjedno ili povremeno, ali ono što privlači najveći broj — to je rad u koprivničkoj industriji koja je mogla ponuditi najveći broj radnih mjesta. Tu se svakako mora na prvo mjesto staviti »Podravka«, pa drvena industrija »Bilo-Kalnik«, obućarska, tekstilna, grafička industrija i dr.

Radi bolje orijentacije navest ćemo najnovije podatke o broju zaposlenih u najvećim koprivničkim poduzećima, te broju dnevnih migranata u ta poduzeća.

Poduzeće:	Podravka	Bilo-Kalnik	Kopriv. tiskara	Cigлана »7. nov. 1943.«	Renotex	Sloga ind. obuce	Krojačko poduzeće	»Rapid«	Galant-plet	Ukupno
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Broj zaposl.	2004	1245	197	59	306	222	89	230	110	4464
Broj migranata	492	593	37	18	125	83	15	79	22	1464
% migranata	24,5	47,6	18,7	30,7	40,8	37,3	15,4	34,4	20,0	30,5

(Podaci za »Podravku« s 1. 6. 1973., a za ostale s 1. 6. 1975. Podatke prikupio prof. D. Feletar).

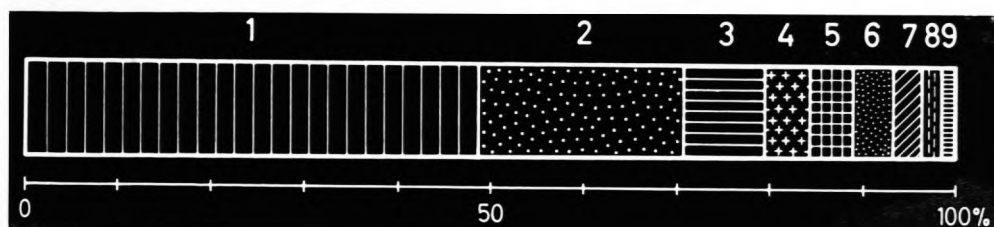
Ovom broju dnevnih migranata svakako bi trebalo dodati one iz obrta, trgovine, saobraćaja i neprivrednih djelatnosti kojih ima oko 600, a to je onda već značajna brojka od cca 2000 dnevnih migranata koji rade u Koprivnici. Takav značajan kvantitet valja s nekoliko aspekata analizirati. (Većina podataka u daljnjoj analizi su iz lipnja 1970.

— materijali Skupštine općine Koprivnica, odjel za privredu).

a) Struktura dnevnih migranata po vrstama djelatnosti

Na prvom mjestu razmotrit ćemo strukturu migranata po vrstama djelatnosti te udjelu radnika i službenika.

Vrsta djelatnosti	Broj migranata	% od zaposlenih	Od toga % radnika	% službenika
1	2	3	4	5
industrija	530	48,8	89,0	11,0
saobraćaj	240	22,1	83,3	16,7
obrt	96	8,8	93,7	6,3
društvene i državne org.	52	4,8	17,3	82,7
kulturna i socijalna djelatnost	49	4,5	51,0	49,0
građevinarstvo	47	4,3	100,0	—
trgovina i ugostiteljstvo	32	3,0	100,0	—
komunalna stambena privreda	21	1,9	95,2	4,8
poljoprivreda	19	1,7	31,6	68,4
šumarstvo	1	0,1	—	100,0
Ukupno	1087	100,0	82,9	17,1

Struktura dnevnih migranata po djelatnostima 1970. godine:

1. Industrija; 2. Promet; 3. Zanatstvo; 4. Državni organi i službe; 5. Kulturno-socijalna djelatnost; 6. Građevinarstvo; 7. Trgovina i ugostiteljstvo; 8. Komunalna i stambena djelatnost.

Ovdje treba uočiti znatne razlike između 1970. g., za koju vrijede gore navedeni podaci, i 1975. god., kada je broj dnevnih migranata u industriji iznosio više nego dvostruko, tj. 1464. No ovdje se radi o tome da u gornje brojke nisu uključeni migranti u industriju iz prigradskih naselja i sela: Herešin (71 dnevni migrant), Štaglinec (46 dnevnih migranata), Vinica (51 dnevni migrant), Miklinovec (44), te vjerojatno oni iz susjednih općina.

Usporedba s 1963. god. također pokazuje razlike. Tada je u koprivničku industriju dolazilo ukupno 975 migranata (P. Kurtek, Gornja Hrvatska Podravina, str. 145).

Da ne bi bilo zabune, u ovoj analizi koristit će se podaci iz već citiranih ma-

terijala Skupštine općine Koprivnica, odjela za privredu, koji ukazuju na strukturu.

Podaci o strukturi dnevnih migranata ukazuju da se glavnina odnosi na industriju, od čega samo na »Podravku« otpada 18,3%. Na drugom se mjestu ističe saobraćaj, od čega samo na ŽTP otpada 21,1%.

Posebno je značajno da na privredne djelatnosti otpada 90,7%, a na neprivredu ostatak.

Analiza o odnosu migranata radnika i službenika posebno je indikativna. Kao što je vidljivo, daleko prevladavaju radnici, a npr. u građevinarstvu uopće nema službenika, dok u sudstvu i školstvu nema radnika.

U neprivrednim djelatnostima ima više službenika (64,4%) negoli radnika (35,6%). Naprotiv u privrednim djelatnostima radnici čine ogromnu većinu — 87,9% od ukupnog broja migranata. Ovakvi odnosi su na današnjem stupnju razvoja razumljivi kad znamo da glavnina ove radne snage predstavlja zapravo višak radne snage na selu.

b) Struktura migranata prema strukturi domaćinstava

Ovaj aspekt promatranja potvrđuje konstatacije iz prethodnih razmatra-

nja. Naime, struktura domaćinstava iz kojih dolaze dnevni migranti pokazuje slijedeće:

	radnička		mješovita	
	broj	%	broj	%
ukupno	419	38,5	668	61,5
privreda	390	39,2	596	60,8
neprivreda	29	28,7	72	71,3

To zapravo odgovara odnosima na široj okolini grada, gdje je (1971.) odnos mješovitih i nepoljoprivrednih domaćinstava bio 69,3% : 30,7%.

Čini se potpuno razumljivim da je većina migranata iz mješovitih seoskih domaćinstava, a možda zapravo iznenađuje relativno visoko učešće radničkih domaćinstava, tj. onih koji su bili potpuno prestali s dualističkim načinom života ili su se formirali kao radnička domaćinstva odmah na početku zaposlenja.

Uspoređujući pojedine privredne grane uočavamo da je nešto niže učešće mješovitih domaćinstava kod industrije negoli u građevinarstvu, saobraćaju, trgovini i dr. Takva kretanja, posebno u odnosu na industriju, mogla su se očekivati s obzirom na stalnost zaposlenja, sve veću homogenost zaposlenih radnika u industriji i druge neke faktore.

c) Struktura migranata prema školskoj spremi

	Ukupno		Privreda		Neprivreda	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
s fakultetom	11	1,0	7	0,7	4	4,0
višom školom	10	1,0	4	0,4	6	5,9
srednjom školom	104	10,0	80	8,1	29	28,7
školom						
učenika u privredi	226	20,8	224	22,7	2	2,0
potpunom						
osnovnom školom	171	15,7	130	13,2	41	40,6
nepotpunom						
osnovnom školom	555	51,0	536	54,4	19	18,8
bez školske spremi	5	0,5	5	0,5	—	—
	1087	100	986	100	101	100

Iz podataka je vidljivo da najviše migranata ima nepotpunu osnovnu školu, tj. nema završene pune osnovne, danas osmogodišnje škole, koja je uostalom tek nedavno postala masovna i gotovo svakom učeniku dostupna.

Na drugom su mjestu oni sa školom učenika u privredi, što znači da su to kvalificirani radnici kojih privreda upravo treba sve više.

Na trećem su mjestu oni s potpunom osnovnom školom, a na četvrtom sa srednjom školom.

Fakultet ili višu školu ima svega po 1% migranata, jer takvih ima najmanje među zaposlenima i oni žive gotovo u cjelini u samom gradu.

Ima izvjesnih razlika između privrede i neprivrede. U privredi nešto je manje učešće visoke, više i srednje školske spreme, a veći je udio onih sa školom učenika u privredi i s nepunom osnovnom školom. Najveći udio onih s nepunom osnovnom školom ima saobraćaj i industrija, a najmanje državna uprava.

To znači da u industriji još uvijek ima dosta mjesta za nekvalificiranu radnu snagu, dok je to u neprivredi daleko manje.

U neprivredi veće je učešće migranata s punom osnovnom, srednjom, višom i visokom školskom spremom.

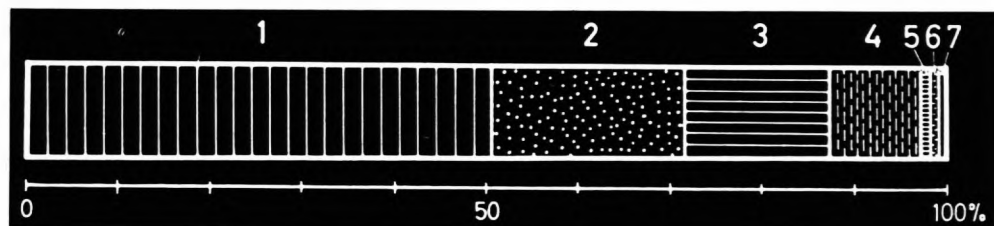
Podaci o broju migranata prema školskoj spremi navode nas na zaključak da ne bi trebalo očekivati neko ubrzano preseljavanje u grad jer ih ima preko polovice s nepunom osnovnom školom; oni su uglavnom iz mješovitih domaćinstava, koja oni ne žele napustiti, a dobra prometna povezanost s gradom utječe na veću mobilnost stanovništva, pa se može pretpostaviti da će urbanizacija zahvaćati sve više naročito ona bliža seoska naselja.

Vrijedno je još navesti podatke o kvalifikacionoj strukturi radnika migranata:

visokokvalificirani	61	6,8%
kvalificirani	348	38,6%
polukvalificirani	176	19,5%
nekvalificirani	316	35,1%

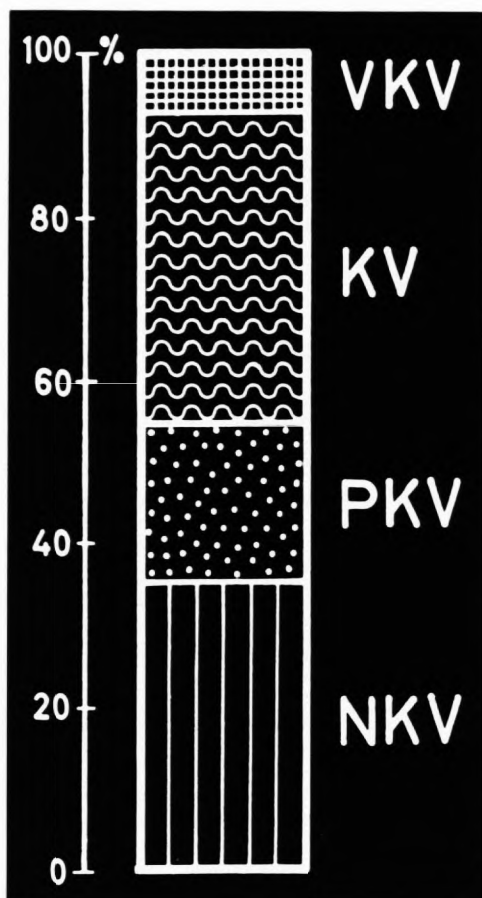
Dakle, najveći broj migranata radnika čine kvalificirani, a zatim nekvalificirani radnici. Ako se unutar privrede usporede industrija i saobraćaj, dolazi se do slijedećih podataka o kvalifikaciji radnika migranata:

	Industrija	Saobraćaj
visokokvalificirani	2,8	17,4
kvalificirani	25,8	61,2
polukvalificirani	32,2	6,0
nekvalificirani	39,2	15,4
	100,0	100,0

Struktura dnevnih migranata prema školskoj spremi:

1. S nepotpunom osnovnom školom;
2. Sa školom učenika u privredi;
3. S potpunom osnovnom školom;
4. Sa srednjom školom;
5. S višom školom;
6. S fakultetom;
7. Bez školske spreme.

Struktura dnevnih migranata prema kvalifikaciji

Dakle, u industriji ima više nekvalificiranih i polukvalificiranih, a u saobraćaju kvalificiranih i visokokvalificiranih radnika.

d) Starosna struktura dnevnih migranata

Starosna struktura migranata također je indikativna za ocjenu sadašnjeg pa i budućeg stanja. Evo podataka:

Starosna grupa	Broj	%
15—19 godina	25	2,3
20—24 „	171	15,7
25—29 „	229	21,1
30—34 „	186	17,1
35—39 „	181	16,7
40—44 „	154	14,2
45—49 „	94	8,6
50—54 „	33	3,0
55 i više „	14	1,3
Ukupno	1087	100,0

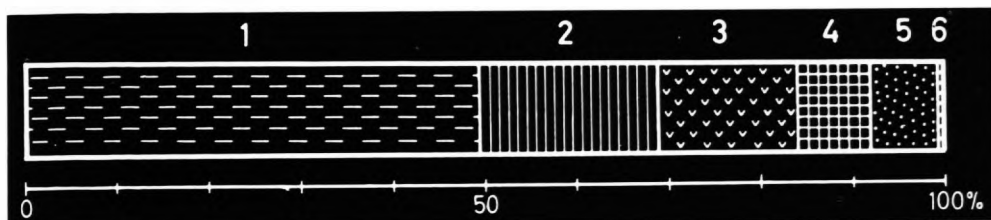
Očito je da dnevni migranti pripadaju mlađim dobnim grupama. Na one od 20 do 39 godina otpada 70,6% od ukupnog broja. Prosječna starost dnevnog migranta bila je 1970. god. 34,35 godina.

Uzimajući u obzir veću pokretljivost mlađeg stanovništva može se, čini se, pretpostaviti da će u idućem razdoblju novo gradsko stanovništvo biti upravo ovo iz mlađih dobnih skupina.

e) Način dolazanja na posao

Podaci pokazuju ovakvo stanje (1970):

	Broj	%
Dolaze biciklom	536	49,3
„ motorom	210	19,3
„ automobilom	88	8,1
„ autobusom	84	7,7
„ vlakom	166	15,3
„ pješice	3	0,3
Ukupno	1087	100,0

Način dolaženja dnevnih migranata na posao u Koprivnicu:

1. Biciklom; 2. Motorkotačem; 3. Vlakom; 4. Automobilom; 5. Autobusom; 6. Pješke.

Dakle, bicikl je glavno prijevozno sredstvo dnevnih migranata. To ovisi svakako o udaljenosti, a također i visini osobnog dohotka, te imovnom stanju domaćinstva. Biciklom se služe češće nekvalificirani radnici (35,1%) s nižim dohocima. Najveći broj biciklista dolazi iz bliže gravitacione zone do 10 km. (66,5%).

Ako se još uzme u obzir privreda i neprivreda, onda se primjećuje da migranti zaposleni u privredi više dolaze biciklom i motorom, a manje automobilom, autobusom i vlakom. Kod migranata u neprivredi stanje je obrnuto. U industriju npr. dolazi čak 60,9% migranata na posao biciklom, 21,1% motorom, 7% automobilom, 6,4% autobusom i samo 4% vlakom. Podaci za

1975. pokazuju da je broj mjesečnih radničkih karata pao na beznačajnu brojku od svega 28 mjesečnih karata izdanih u Koprivnici. Broj đачkih mjesečnih karata dakako mnogo je veći (253 u Koprivnici 1975. god.). Zaposleni u saobraćaju, naprotiv, najviše koriste željeznicu (47,9%) s obzirom na povlastice u prijevozu i pravce dolaženja na posao u Koprivnicu.

f) Dolazak radne snage u Koprivnicu iz devet poduzeća

(Za Podravku podaci od 1. 6. 1973., a za ostala poduzeća od 1. 6. 1975. Anketu izvršio i podatke prikupio prof. D. Feletar)

Redni broj	Mjesto stanovanja	Broj stanov. mjesta	Dnevnih migranata ukupno	Podravka	Bilo-Kalnik
1.	Bakovčica	211	39	8	16
2.	Borovljani	446	25	—	17
3.	Botinovec	303	13	3	10
4.	Botovo	376	6	2	—
5.	Bregi Koprivnički	1854	126	38	76
6.	Cvetkovec	336	5	—	4
7.	Delovi	391	10	4	6
8.	Domaji	235	2	—	1

Redni broj	Mjesto stanovanja	Broj stanov. mjesta	Dnevnih migranata ukupno	Podravka	Bilo-Kalnik
9.	Donja Velika	120	2	2	—
10.	Donji Starigrad	893	105	35	40
11.	Drnje	1180	28	7	10
12.	Đelekovec	1743	21	5	3
13.	Glogovac	1037	104	34	49
14.	Gola	1254	1	—	49
15.	Gorica	242	2	—	1
16.	Goričko	212	4	1	2
17.	Grdak	153	2	—	1
18.	Herešin	463	71	23	17
19.	Hlebine	1728	32	19	8
20.	Hudovljani	220	6	—	—
21.	Imbriovec	661	6	3	—
22.	Ivančec	120	1	—	1
23.	Jagnjedovac	434	22	13	7
24.	Jaduševac	179	7	—	7
25.	Koledinec	301	4	—	1
26.	Komatnica	183	2	—	—
27.	Koprivnički Ivanec	1542	79	44	24
28.	Kunovec	820	24	9	12
29.	Kunovec-Breg	519	56	21	17
30.	Kutnjak	589	1	—	—
31.	Kuzminec	530	2	1	—
32.	Legrad	2110	7	4	3
33.	Lepavina	78	4	1	3
34.	Mala Branjska	92	2	1	1
35.	Mala Mučna	192	7	5	1
36.	Malj Otok	241	2	—	—
37.	Miklinovec	913	44	—	26
38.	Miličani	244	9	—	9
39.	Novačka	644	1	—	1
40.	Novigrad Podravski	2751	30	8	11
41.	Pešćenik	208	6	2	1
42.	Peteranec	1758	90	37	29
43.	Plavšinac	230	2	—	1
44.	Prnjavor	93	2	—	1
45.	Pustakovec	230	1	—	1
46.	Rasinja	1204	30	9	14

Redni broj	Mjesto stanovanja	Broj stanov. mjesta	Dnevnih migranata ukupno	Podravka	Bilo-Kalnik
47.	Reka	1507	80	31	19
48.	Selnica Podravska	533	1	—	1
49.	Sigetec	1544	18	8	4
50.	Sokolovac	601	16	8	4
51.	Srdinac	129	1	1	—
52.	Srijem	342	1	—	1
53.	Subotica Podravska	747	48	18	23
54.	Štaglinec	359	46	27	15
55.	Torčec	891	12	3	8
56.	Velika Branjska	71	1	—	1
57.	Velika Mučna	479	18	1	10
58.	Vel. Botinovac	144	1	—	—
59.	Vel. Grabičani	202	1	1	—
60.	Veliki Otok	422	4	4	—
61.	Veliki Poganac	470	6	—	5
62.	Vinica	582	51	—	26
63.	Vlaislav	359	24	16	6
Općina Koprivnica ukupno			1364	459	558
Ostale općine ukupno			100	33	35
Ukupno			1464	492	593

Dakle, glavnina dnevnih migranata je iz općine Koprivnice.

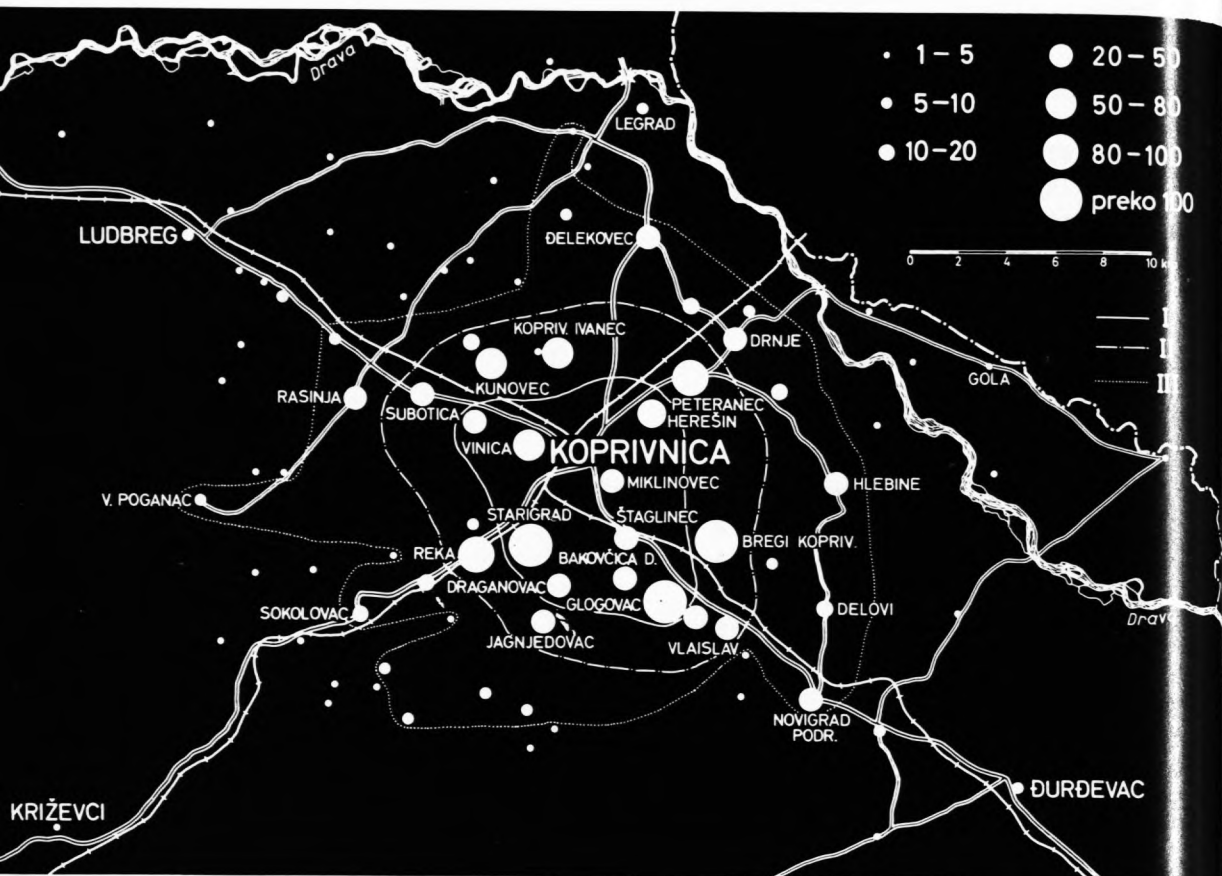
Od susjednih općina na Ludbreg otpada svega 24, a na Đurđevac tek 16 dnevnih migranata. Već je naglašeno da u ova poduzeća, za koja su dati noviji podaci, najveći postotak dnevnih migranata dolazi u »Bilo-Kalnik«, vjerojatno stoga što tamo ima znatan broj nekvalificiranih i polukvalificiranih radnika i stoga što je ubrzani razvoj tog poduzeća započeo kasnije od »Podravke«.

Općenito uzevši, zapaža se da je broj dnevnih migranata u industriji manji (oko 30,5%) negoli npr. u Čakovcu, gdje to iznosi cca 50%. U varaždinsku industriju dolazi oko 48% radne snage iz uže i šire okolice. To se objašnjava većim brojem radnih mjesta i većom

gustoćom naseljenosti, a time i većom ponudom radne snage u Varaždinu i Čakovcu.

To dakako ima i druge posljedice. Utjecaj Varaždina i Čakovca na svoju okolinu, na njen gospodarski i društveni život je izraženiji nego što je slučaj s Koprivnicom, iako je brojka od 2000 dnevnih migranata u Koprivnicu i apsolutno i relativno impozantna. Samo u anketirana industrijska poduzeća Koprivnice dolazi radna snaga iz 88 mjesta. To je već velika difuznost. Ta mjesta se mogu kategorizirati prema broju dnevnih migranata koji dolaze na rad u grad ili prema broju ili postotku aktivne radne snage koja ide na rad u Koprivnicu.

Ako uzmemo u obzir samo apsolutni broj onih koji dolaze na rad u anketi-

rana poduzeća, vidimo da se može izdvojiti nekoliko kategorija mjesta dnevnih migracija, i to:

1. s preko 100	dnev. migr.	—	3	mj.
2. s 75 do 100	"	"	3	"
3. s 50 do 75	"	"	3	"
4. s 25 do 50	"	"	10	"
5. s 10 do 25	"	"	8	"
6. s 5 do 10	"	"	15	"
7. s manje od 5	"	"	47	"

Kretanje radne snage u Koprivnicu 1975. godine:

- I. zona utjecaja*
- II. zona utjecaja*
- III. zona utjecaja*

Dakle, prevladavaju ona mjesta iz kojih dolazi ispod 5 dnevnih migranata u kojima je očito utjecaj grada Kopriv-

nice sigurno manji. Ti odnosi se ne bi bitno promijenili ako gornjim brojkama dodamo još oko 20% radne snage koja dolazi na rad u saobraćaj, obrt, trgovinu, te ostale tercijarne djelatnosti.

Iz karte dnevnih migracija je vidljivo da su prve tri kategorije mjesta iz kojih dolaze dnevni migranti blizu te da su vrlo dobro povezani s gradom. To su: Peteranec, Reka, Vinica, Kopr. Bregi, Starigrad Donji, Glogovec, Herešin, Kopr. Ivanec, Kunovec Breg.

g) Pravci dolaženja na rad

Prema podacima iz 1970. godine broj i udio dnevnih migranata prema pravcima dolaska na posao bio je ovakav:

Pravac	Broj	%
Križevci	187	17,2
Varaždin	235	21,6
Đurđevac	184	16,9
Hlebine-Sigetec		
Peteranec	124	11,4
Legrad-Đelekovec	31	2,9
Kopr. Ivanec	110	10,1
Gola-Drnje	66	6,1
Jagnjedovac	60	5,5
Kopr. Bregi	90	8,3
Ukupno:	1.087	100,0

Varaždinski pravac je na prvom mjestu očito stoga što znatan broj naselja leži uz cestu prema Rasinji i Ludbregu ili u njenoj blizini. A tu je i znatna naseljenost, pa višak radne snage, koji je uvijek prisutan na malim posjedima, traži zaposlenje u Koprivnici.

Križevački pravac je na drugom smjeru. Uzroci tako značajnog učešća u dnevnim migracijama su slični kao kod varaždinskog pravca. Pored toga, sva veća naselja su uz cestu i željezničku prugu.

Đurđevački pravac je na trećem mjestu, a obuhvaća cestovna naselja uz podravsku magistralu obuhvaćajući i Novigrad (3000 stan.) drugo po veličini naselje na području općine.

Pravac Hlebine — Sigetec — Peteranec na četvrtom je mjestu. Sva ta tri mjesta broje oko 5300 stanovnika, a svega 2,3% njih dolazi na rad u Koprivnicu, dakle malo s obzirom na relativnu blizinu i dobru cestovnu vezu. Razlog niskog učešća u dnevnim migracijama čini se da leži u nešto većim posjedima i mogućnostima naprednije poljoprivredne proizvodnje.

Iz pravca Kopr. Ivanca dolazi 3,7% ukupnog stanovništva, odnosno oko 10% aktivne radne snage, što je za prilike u Koprivničkoj Podravini dosta. To se pripisuje blizini grada (5 do 7 km) i dobroj asfaltiranoj cesti.

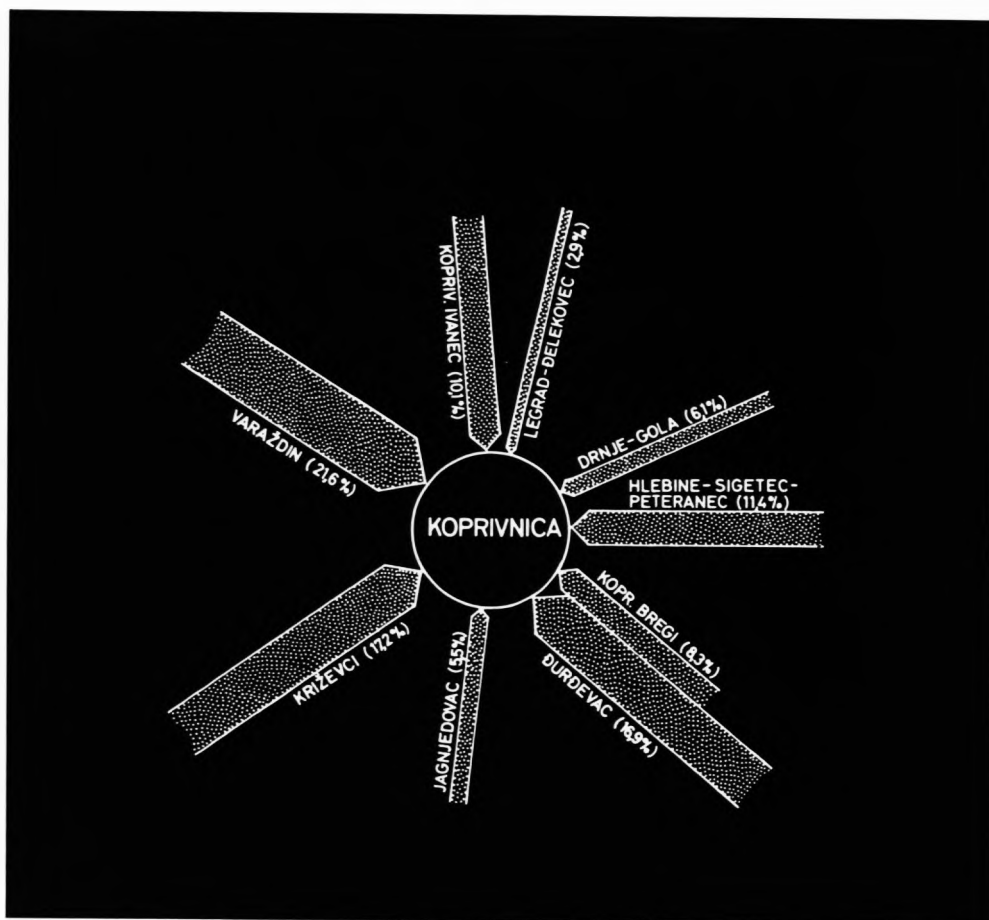
Iz pravca Gola-Drnje dolazi malo migranata, a uzrok je sigurno veća udaljenost, naročito sela iz Prekodravlja. Najmanji broj migranata dolazi iz pravca Legrad — Đelekovec, a uzrok tome je sigurno veća udaljenost.

h) Udaljenost mjesta stanovanja dnevnih migranata

Analiza iz 1970. godine je pokazala da od tada 1087 registriranih dnevnih migranata broj i struktura prema mjestu stanovanja izgleda ovako:

Udaljenost	Broj	%
do 5 km	104	9,6
5,1 do 10, km	619	56,9
10,1 do 15,0 km	179	16,5
15,1 do 20,0 km	75	6,9
preko 20,1 km	110	10,1
Ukupno:	1087	100,0

Začuduje da iz najbliže zone dolazi gotovo najmanje migranata, ali je to stoga što su bliza naselja, te Štaglinec i Herešin, uključena po ovoj analizi u gradski teritorij, jer su na udaljenosti do 5 km uračunati samo Kopr. Ivanec i Starigrad. Ako bismo pribrojili ovamo sva prigradska naselja, sigurno bi broj migranata bio gotovo kao u zoni od 5 do 10 km kojih, prema ovako promatranoj situaciji, tj. bez prigradskih naselja, ima najviše — 56,9%. U toj se zoni nalazi 15 sela, a među njima Pe-

Pravci kretanja radne snage u Koprivnicu 1975. godine

teranec, Kopr. Bregi, Reka, Torčec, Drnje, iz kojih dolazi znatan broj migranata.

S većom udaljenošću broj migranata pada, a to što broj onih koji dolaze s udaljenosti većoj od 20 km opet raste — treba jednostavno objasniti tako što su u toj kategoriji svi oni koji dolaze i iz većih udaljenosti bez obzira da li je to 25 ili 30 i više km.

Ukoliko bismo htjeli istaknuti neke razlike između migranata u privredu i neprivredu, onda bismo mogli istaknuti da je za neprivredne djelatnosti karakteristično veće učešće migranata iz u-

daljenijih naselja — onih iz zone od 10,1 do 15 km.

No, budući da je migranata iz privrede daleko više (90,7 : 9,3), to onda navedeni odnosi ne mijenjaju znatnije opisanu situaciju.

Zaključak

Iz svega do sada iznesenog vidljivo je da se u području Koprivnice formiraju dinamični odnosi između grada i njegove okolice, slično kao i oko drugih središta Gornje hrvatske Podravine i Međimurja, iako nešto manjeg intenziteta.

Oko grada se s obzirom na kretanje radne snage formiraju gravitacione zone.

Dok su u **I zonu s preko 20% aktivne radne snage** koja odlazi na rad u Koprivnicu spadala 1964. god. samo 2 naselja — Starigrad i Štaglinec, to po podacima iz 1975. u tu zonu još spadaju Herešin, Glogovac, Bakovčica i sva pri gradska naselja koja se administrativno pribrajaju gradu, kao Vinica, Močile, Draganovac, Miklinovec i dr.

U II gravitacijsku zonu sa 10 do 20% dnevnih migranata od ukupne radne snage 1964. god. spadalo je 9 naselja, od kojih su npr. Bakovčica i Herešin 1975. god. već u I zoni.

U III gravitacijsku zonu s 2 do 9% migranata od aktivne radne snage 1964. god. je spadalo 17 naselja, a 1975. god. 24 naselja, i to: Botovo, Cvetkovec, Delovi, Drnje, Đelekovec, Goričko, Grdak, Hlebine, Hudovljani, Imbriovec, Jeduševac, Koledinec, Kunovec, Mala Mučna, Miličani, Novigrad Podr., Peščenik, Rasinja, Sigetec, Sokolovac, Torčec, Vel. Mučna, Veliki Otok, Veliki Poganeć.

U IV gravitacijsku zonu spadala bi sva ostala naselja iz kojih putuje manje od 2% aktivne radne snage kao i ona iz kojih ne dolazi radna snaga na rad u Koprivnicu, ali se povremeno dolazi u općinski centar radi opskrbe i drugih usluga i potreba.

Ako ovaj popis mjesta usporedimo s podacima iz 1964. god. koji su objav-

ljeni (P. Kurtek: Gornja Hrvatska Podravina, Zagreb 1966. — str. 174—176) prije jedne decenije, uočiti ćemo razlike u pravcu većeg učešća dnevnih migranata naročito iz onih bližih naselja. Iz ovih razmatranja mogu se izvući određeni zaključci.

— Grad Koprivnica se ubrzano urbanizira i gospodarski jača i na tom svom putu sve se čvršće povezuje sa svojom okolicom, to više što je i »Zeleni plan« »Podravke« tako koncipiran.

— Dnevne migracije radne snage su zbog ubrzanog razvoja gradske privrede sve intenzivnije, a migranti su pored kvalificiranih radnika sve više i oni nekvalificirani, malo slabijeg imovnog stanja, koji se radom postepeno kvalificiraju. Marljivost i radni afinitet ljudi ovog kraja su posebna vrijednost.

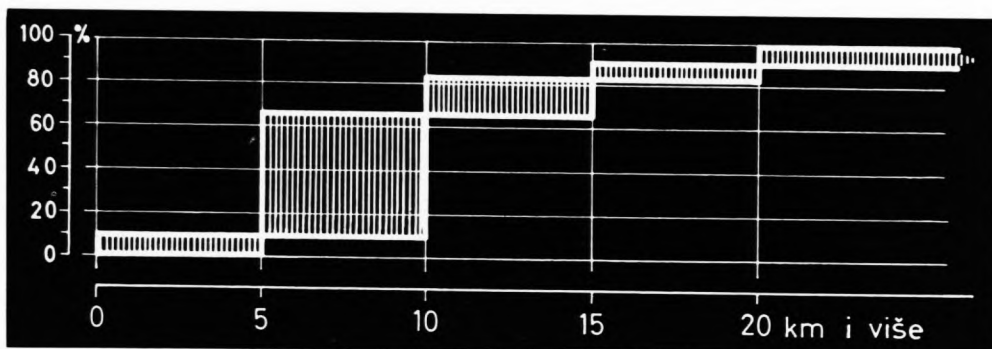
— Poduzeća dosta nejednakomjerno participiraju u udjelu dnevnih migranata. Čini se da starija, stabiliziranija poduzeća manje sudjeluju. Pored toga, to ovisi o odnosu kvalificiranih i nekvalificiranih radnika u nekoj radnoj organizaciji, a očito je da među dnevnim migrantima ima više nekvalificiranih i polukvalificiranih radnika.

— Privreda je u participaciji dnevne migracije daleko značajnija od neprivrede — opet zbog razlika u stupnju kvalificiranosti.

— Mora se pretpostaviti da dnevni migranti u svojim selima vrše određeni utjecaj u pogledu standarda i načina života, navika, kulture, političke orijentacije itd.

— Istovremeno se i tradicionalno selo postepeno mijenja unatoč problemima u poljoprivredi. Smanjuju se razlike između sela i grada. Robni proizvođači u našem podravskom selu sve su bliži radnicima u sekundarnim i tercijarnim djelatnostima.

— Doseljavanjem naročito mlađih radnika u grad sve više jača urbanizacija Koprivnice, ali s druge strane urbanizacija prodire i u sela, prvenstveno ona pri gradska i ona iz kojih dolazi velik broj aktivne radne

Udaljenost dnevnih migranata od Koprivnice

snage u grad. Može se pretpostaviti da će u budućnosti u selima biti i određenih prerađivačkih pogona, pa će i zbog toga dolaziti do dez-agrarizacije i postepene urbanizacije.

— Na kraju treba istaknuti da je u ovom radu problem dnevne migracije radne snage promatran pretežno sa stanovišta prostornih odnosa i kvantitativnih pokazatelja. Pojava o kojoj je riječ tako je značajna da bi zaslužila širi znanstveni tretman — još sa sociološkog, ekonomskog, pravnog i dakako produbljenog društveno-geografskog aspekta.

VAŽNIJA LITERATURA I IZVORI

- P. Kurtek: Gornja Hrvatska Podravina, Zagreb 1966.
- P. Kurtek: Transformacija Koprivničke Podravine, Geografski horizont 1-4, Zagreb 1974.
- P. Kurtek: Ludbreška Podravina, Geografski glasnik, XVI—XVII Zagreb 1955.
- D. Feletar: Podravina, Koprivnica 1973.
- D. Feletar: Život između grada i sela, list »Podravka« Koprivnica, od 1. 7. 1973.
- P. Gaži: Možemo li razvijati industriju za preradu poljoprivrednih proizvoda na našem kotaru, Glas Podravine Koprivnica, 22. 3. 1958.

I. Gjerek: Kako se stvarala Podravka, »Podravka« Koprivnica, 1. 11. 1966. To je Podravka, projekt izd. Podravka prehrambena industrija, Koprivnica 1974.

Koprivnica — Urbanistički plan i program, Urbanistički Institut SR Hrvatske, Zagreb 1972.

Teze o razvoju poljoprivrede i primarne prerade na području općine Koprivnica do 1980. god., grupa autora, Koprivnica 1973.

Struktura dnevnih migranata, materijal Skupštine općine Koprivnica, odjel za privredu, Koprivnica lipanj 1970.

Statistički godišnjak Jugoslavije 1974., Beograd 1974.

Osnovne podatke o dnevnim migracijama u neka koprivnička poduzeća prikupio prema matičnim knjigama poduzeća prof D. Feletar.

Crteže izradila ing. Marija Vesna Banfić